Religion and Health

ORIGINAL ARTICLE

2016, Vol: 4, No: 2, Pages: 29-38.

Predicting Patience Based on the Worldly and Divine Attachments among the Students

Mansooreh Mahdiyar[1]*, Seyed Mohammadreza Taghavi[2], Mohammadali Goodarzi[2]

1- PhD Student of Clinical Psychology, School of Education and Psychology, Shiraz University, Shiraz, Iran
2- Professor, School of Education and Psychology, Shiraz University, Shiraz, Iran

***Corresponding Author:**
Mansooreh Mahdiyar
School of Education and Psychology, Shiraz University, Shiraz, Iran

Email:
mansurehmahdiar@yahoo.com

Received: 12 Mar 2016
Revised: 1 Oct 2016
Accepted: 6 Nov 2016

Abstract

Background and Purpose: Patience is one of the important indicators of the personal and social health. It is essential to foster this virtue by considering its structures since it fulfills crucial functions. Regarding this, the aim of the present study was to predict the patience based on the worldly and divine attachments among students.

Materials and Methods: This correlational study was conducted on 209 students of Shiraz University, who were selected through convenience sampling technique. The data were collected using the Patience Scale, attachment to God inventory, and worldly attachment questionnaire. The data analysis was performed through the stepwise and simultaneous regression.

Results: The results showed that the worldly attachment and avoidant attachment style can significantly and negatively predict the patients. In addition, the secure attachment to God could predict the patience significantly and positively.

Conclusion: Considering the role of this religious virtue in mental health, the therapists and researchers should pay special attention to its underlying components.

Keywords: Divine attachment, Patience, Worldly attachment

▶ **Citation:** Mahdiyar M, Taghavi MS, Goodarzi M. Predicting Patience Based on the Worldly and Divine Attachments among the Students of Shiraz University, Iran. Religion and Health, Autumn & Winter 2016; 4(2): 29-38 (Persian).

[Downloaded from jrh.mazums.ac.ir on 2026-10-31]

دین و سلامت

مقاله پژوهشی

دوره ۴، شماره ۲، سال ۱۳۹۵ صفحه: ۳۸-۲۹.

پیش‌بینی صبر براساس تعلق مادی و دلبستگی به خدا در دانشجویان

منصوره مهدی‌یار[۱*]، سید محمدرضا تقوی[۲]، محمدعلی گودرزی[۲]

چکیده

سابقه و هدف: صبر یکی از شاخص‌های مهم سلامت فرد و جامعه می‌باشد و با توجه به کارکردهای بسیار مهم صبر، پرورش آن ضروری است. توجه به پایه‌های زیربنایی صبر می‌تواند به پرورش این فضیلت کمک نماید. در این ارتباط، هدف از پژوهش حاضر، پیش‌بینی صبر براساس تعلق و دلبستگی به خدا در دانشجویان بود.

مواد و روش‌ها: پژوهش حاضر از نوع مطالعات همبستگی می‌باشد که جامعه آماری آن را دانشجویان دانشگاه شیراز تشکیل دادند و ۲۰۹ نفر از آن‌ها به‌صورت نمونه‌گیری در دسترس انتخاب شدند. ابزارهای پژوهش شامل: پرسشنامه‌های صبر، تعلق و دلبستگی به خدا بود. لازم به ذکر است که به‌منظور تجزیه و تحلیل داده‌ها از روش رگرسیون همزمان و گام به گام استفاده شد.

یافته‌ها: نتایج نشان داد تعلق مادی و سبک دلبستگی اجتنابی، صبر را به‌صورت منفی و معناداری پیش‌بینی می‌نماید. همچنین، دلبستگی ایمن به خداوند می‌تواند پیش‌بینی کننده مثبت و معنادار صبر باشد.

استنتاج: با توجه به نقش این مؤلفه مذهبی در سلامت روان، درمانگران و پژوهشگران باید توجه ویژه‌ای به تقویت مؤلفه‌های زیربنایی صبر داشته باشند.

واژه‌های کلیدی: تعلق، دانشجویان، دلبستگی به خدا، صبر

۱- دانشجوی دکترای روانشناسی بالینی، دانشکده علوم تربیتی و روانشناسی، دانشگاه شیراز، ایران

۲- استاد، دانشکده علوم تربیتی و روانشناسی، دانشگاه شیراز، ایران

* **مؤلف مسئول:** منصوره مهدی‌یار
دانشکده علوم تربیتی و روانشناسی، دانشگاه شیراز، ایران

Email:
mansurehmahdiar@yahoo.com

دریافت: ۲۲ اسفند ۱۳۹۴
اصلاحات: ۱۰ مهر ۱۳۹۵
پذیرش: ۱۶ آبان ۱۳۹۵

◄ **استناد:** مهدی‌یار، منصوره؛ تقوی، سید محمدرضا؛ گودرزی، محمدعلی. پیش‌بینی صبر براساس تعلق مادی و دلبستگی به خدا در دانشجویان دانشگاه شیراز. دین و سلامت، پاییز و زمستان ۱۳۹۵؛۴(۲): ۳۸-۲۹ (فارسی).

[Downloaded from jrh.mazums.ac.ir on 2026-10-31]

مقدمه

نظام مفاهیم پایه در هر رشته علمی ناشی از نگاه فلسفی آن (شامل: هستی‌شناسی، انسان‌شناسی، معرفت‌شناسی و ارزش‌شناسی) می‌باشد؛ بنابراین، بسیار ساده‌انگارانه خواهد بود اگر پژوهشگران حوزه علوم انسانی- اسلامی تصور نمایند که می‌توانند متغیرها و نظام مفاهیم پایه علم دینی را از مفاهیم پایه علم رایج اخذ نمایند. اولین قدم برای نظریه‌پردازی در زمینه علم دینی، تعریف مفاهیم پایه در هر رشته علمی با رویکرد دینی می‌باشد (۱). یکی از مفاهیم پایه و بنیادی که می‌تواند در تبیین پدیده‌های روانی از دیدگاه اسلام کارساز شود، مفهوم صبر است. صبر نقش بسیار مهمی در شکل‌گیری شخصیت انسان ایفا می‌کند؛ زیرا، هم با جنبه فردی و هم با جنبه اجتماعی انسان سر و کار دارد. به سخن دیگر، از یک‌سو تأثیر به‌سزایی در زندگی شخصی انسان دارد و از سوی دیگر در تنظیم تعاملات اجتماعی وی اثرگذار می‌باشد؛ ازاین‌رو، می‌توان گفت که رشد و سلامت فرد و اجتماع، تا اندازه‌ی زیادی به این صفت وابسته است. گستردگی تأثیرات مثبت این فضیلت اخلاقی -چه در سطح فرد و چه در سطح جامعه- به اندازه‌ای است که می‌توان آن را یکی از شاخصه‌های سلامت فرد و جامعه دانست (۲).

صبر در لغت به‌معنای «شکیبیدن، شکیبایی‌کردن، پاییدن و نقیض جزع» بوده (۳) و در اصطلاح علمای اخلاق، عبارت است از ثبات و آرامش نفس در سختی‌ها، مشکلات و مقاومت در برابر آن‌ها؛ به‌گونه‌ای که از شادی و آرامشی که پیش از آن حوادث داشت، بیرون نرود و زبان خود را از شکایت و اعضای خود را از حرکات ناهنجار نگاه دارد (۴). در زبان انگلیسی و حتی در زبان فارسی نمی‌توان واژه‌ای را یافت که معنای عمیق صبر را در بر داشته باشد؛ به همین دلیل، برای اقسام صبر باید به دنبال واژه‌های متفاوتی بود. با توجه به گستردگی مفاهیم گنجانده‌شده در صبر، صبر را می‌توان یکی از روش‌های خودتنظیمی تعریف کرد که موجب اعتدال روان آدمی می‌گردد (۵). منظور از خودتنظیمی، قدرت استفاده از راهبردهایی است که در مقابل محرک‌های درونی (از قبیل افکار و حالاتی مانند غضب و خشم) و یا محرک‌های محیطی (مانند رویارویی با حوادث ناگوار، ناکامی‌ها و یا خوشی‌های افراطی)، انسان را از خارج‌شدن از تعادل باز می‌دارد.

در قرآن کریم و روایات معصومین برای صبر، نتایج و آثاری همچون سلامت جسمانی و روانی، پیروزی در دنیا، تبدیل مشکلات و سختی‌ها به لطف خدا، استجابت دعا و واردشدن به بهشت بیان شده است (۶). حضرت علی (ع) می‌فرماید: "کسی که دوست دارد عمری طولانی داشته باشد، باید قلبی صبور را در برابر مشکلات آماده کند" (۷). در این ارتباط، پژوهش‌های مختلفی در مورد صبر انجام شده است که بر اهمیت آن تأکید می‌کند؛ به‌عنوان مثال، اهمیت این سازه دینی، اخلاقی- روانشناختی در کاهش اضطراب و افسردگی (۸)، کاهش پرخاشگری و انتخاب راهبردهای مقابله‌ای به تأیید رسیده است (۶). نقش صبر در پیش‌بینی رضایت زناشویی (۹)، سلامت عمومی (۱۰)، تعالی معنوی (۱۱) و امید (۱۲) نیز نشان داده شده است.

یک نکته بسیار مهم این است که می‌توان صبر را امری آموختنی دانست (۶). امام علی (ع) در نامه‌ای به فرزند خود می‌نویسند: "خود را برای استقامت در برابر مشکلات عادت ده که شکیبایی در راه حق، عادتی پسندیده است" (۱۳). با توجه به کارکردهای بسیار مهم صبر، پرورش آن در تمام افراد ضروری می‌باشد و توجه به پایه‌های زیربنایی صبر می‌تواند به پرورش این فضیلت کمک نماید.

تاکنون، پژوهش‌های اندکی به بررسی زمینه‌های زیربنایی این فضیلت پرداخته‌اند. در پژوهش نوری (۲۰۰۹)، مشخص‌بودن هدف (رضایت خداوند) و ارزشمندی آن یکی از پایه‌های صبر است. روانشناسان بسیاری به نقش هدف در رفتار اشاره داشته‌اند، از جمله Adler با مطرح‌کردن مفهوم «غایت‌نگری تخیلی» می‌گوید: "افراد برای زندگی خود اهداف خیالی می‌آفرینند و طوری عمل می‌کنند که گویی اهداف شخصی آن‌ها مقصود نهایی زندگی هستند"

[Downloaded from jrh.mazums.ac.ir on 2026-10-31]

(۱۴). در آزمایش Bandura و Michelle، کودکان توانستند با امید دستیابی به پاداش بهتر در آینده، از پاداش کوچک‌تر کنونی چشم‌پوشی کنند (۱۴). درحقیقت، زمانی که فرد می‌داند چرا و به چه دلیل باید سختی‌ها را تحمل نماید، صبر می‌کند؛ ازاین‌رو، در قرآن به هدف صبر اشاره شده است: "و هم در طلب رضای خدای خود صبر در پیش می‌گیرند" (۱۵). از نظر یک مؤمن، بالاترین هدف، جلب رضای پروردگار می‌باشد (۱۴)؛ بنابراین، به‌نظر می‌رسد قرب به خداوند و دلبستگی به او باعث می‌شود فرد به سختی‌ها و مشکلات به‌عنوان وسیله‌ای برای نزدیکی به خداوند و جلب رضایت او بنگرد و راحت‌تر با آن‌ها کنار آمده و صبر نماید.

یکی دیگر از زمینه‌های زیربنایی صبر در این پژوهش، بی‌رغبتی به امور منافی هدف (زهد و رهایی از هوس‌ها) مطرح شده است. چنانچه فرد با وجود داشتن هدف مشخص ارزشمند، به چیزهایی منافی هدف علاقه‌مند باشد، نمی‌تواند سختی‌های رسیدن به هدف را تحمل کند (۱۴،۱۵). قرآن کریم در موارد متعددی یکی از علل انحراف و بی‌صبری بشر را علاقه‌مندی به دنیا می‌داند: "چنین نیست که انسان نتواند به‌دلیل خدا سختی‌ها را تحمل نکند؛ بلکه درحقیقت، شما این دنیای زودگذر را دوست دارید و به همین دلیل آخرت را رها می‌کنید" (۱۶). حضرت علی (ع) می‌فرماید: "صبر چهار پایه دارد: شوق، ترس، زهد و انتظار. هر کس شوق بهشت داشته باشد، از هوا و هوس دست می‌کشد؛ هر کس از آتش بترسد، از حرام‌ها خود را نگه می‌دارد؛ هر کس به دنیا بی‌اعتنا باشد، گرفتاری‌ها را به چیزی نگیرد و هر کس منتظر مرگ باشد، در کارهای خیر بکوشد" (۱۷)؛ بنابراین، به‌نظر می‌رسد مسأله دیگری که زیربنای صبر می‌باشد، رهایی از تعلق و وابستگی‌ها است. مفهوم «تعلق» به‌معنای وابستگی و علاقه شدید و افراطی به امور مادی و غیر از خدا (اعم از افراد، اشیا و موقعیت‌ها) است؛ به‌نحوی که امور مادی که وسیله‌ای برای رشد و تعالی انسان هستند، خود تبدیل به هدف شوند و انسان را از توجه به بسیاری از امور مهم‌تر و متعالی‌تر باز دارند (۱۸).

درمجموع، می‌توان گفت که از دید اسلام، یکی از عوامل اساسی مشخص‌شده در سلامت روان که پژوهش‌های متعدد تجربی، اثربخشی آن را تأیید کرده است، صبر می‌باشد. تعیین عوامل مؤثر در صبر و تقویت آن‌ها می‌تواند راه را برای پرورش صبر هموارتر نماید. شایان ذکر است این پژوهش که در پی بررسی نقش تعلق و دلبستگی به خدا در پیش‌بینی صبر می‌باشد، اولین پژوهش تجربی در نوع خود است. پیش‌بینی می‌شود که این دو مؤلفه، نقش مهمی را در پیش‌بینی صبر ایفا نمایند.

مواد و روش‌ها

پژوهش حاضر از نوع مطالعات توصیفی و همبستگی می‌باشد. جامعه آماری این پژوهش را دانشجویان دانشگاه شیراز تشکیل دادند. جهت انجام این پژوهش، نمونه‌ای به حجم ۲۰۹ نفر از دانشجویان دختر و پسر دانشگاه شیراز به روش نمونه‌گیری دردسترس انتخاب گردید و مورد آزمون قرار گرفتند. لازم به ذکر است که تمامی داده‌ها با استفاده از نرم‌افزار SPSS 16 بررسی شدند. همچنین، برای تحلیل داده‌ها در آمار توصیفی از میانگین و انحراف استاندارد استفاده گشت و در آمار استنباطی از ضریب همبستگی پیرسون، رگرسیون همزمان و گام به گام بهره گرفته شد.

۱- مقیاس صبر: این مقیاس به‌وسیله خرمایی و همکاران (۱۹) در قالب ۲۵ گویه و با مقیاس درجه‌بندی لیکرت ۵ درجه‌ای از کاملاً درست تا کاملاً نادرست (که از ۱ تا ۵ نمره‌گذاری می‌شود) ساخته شد و برای تعیین روایی آن از روش تحلیل عاملی استفاده گشت. نتایج تحلیل عاملی نشان‌دهنده وجود ۵ مؤلفه صبر بود که به‌ترتیب متعالی‌شدن، شکیبایی، رضایت، استقامت و درنگ نام‌گذاری شدند و این ۵ مؤلفه، ۵۲ درصد از واریانس کل نمونه را تبیین نمودند. همچنین، به‌منظور سنجش پایایی مقیاس صبر از روش محاسبه ضرایب آلفای کرونباخ استفاده شد که میزان آن برای خرده‌مقیاس‌ها از ۰/۶۰ تا ۰/۸۴ به‌دست آمد و ضریب آلفای کرونباخ برای کل مقیاس ۰/۸۶ گزارش گردید.

[Downloaded from jrh.mazums.ac.ir on 2026-10-31]

۲- پرسشنامه تعلق: این پرسشنامه شامل ۳۶ گویه است که در قالب مقیاس لیکرت ۵ درجه‌ای از کاملاً درست تا کاملاً نادرست تنظیم گردیده و از ۴ تا ۰ نمره‌گذاری می‌شود. پایایی این پرسشنامه از دو روش بازآزمایی و آلفای کرونباخ بررسی شده و به‌ترتیب ضرایب پایایی ۰/۸۷ و ۰/۸۸ برای آن به‌دست آمده است. لازم به ذکر است که برای مطالعه روایی این پرسشنامه از چهار روش استفاده گردید. همچنین، روایی سازه پرسشنامه تعلق به‌وسیله تعیین ضریب همبستگی بین این پرسشنامه با پرسشنامه‌های صبر، نگرش‌های ناکارآمد و افسردگی انجام شد که به‌ترتیب ضرایب همبستگی ۰/۵۸- ،۰/۶۹ و ۰/۴۲ به‌دست آمد (P<۰/۰۰۱). تحلیل عامل اکتشافی برای پرسشنامه تعلق نیز سه عامل را به‌دست داد که به‌ترتیب تعلق به وضع موجود، تعلق به مادیات و تعلق عاطفی نام گرفتند و این سه عامل درمجموع، ۳۳/۴ درصد از واریانس کل را تبیین می‌نمایند. همچنین، تمام گویه‌های پرسشنامه تعلق با نمره کل و تمام خرده‌مقیاس‌های این پرسشنامه با یکدیگر و با نمره کل همبستگی معناداری دارند (۱۸).

۳- پرسشنامه دلبستگی به خدا در اسلام: پرسشنامه دلبستگی به خدا با هدف سنجش دلبستگی مسلمانان به خدا به‌صورت یک پرسشنامه ۳۷ سؤالی ارائه شده است که هر گزاره آن به‌صورت طیف لیکرتی از عدم توافق خیلی شدید (۱) تا توافق خیلی شدید (۷) نمره‌گذاری می‌شود. تحلیل عاملی این پرسشنامه نشان داد که چهار عامل فرعی در این پرسشنامه وجود دارد که در ذیل دو عامل اساسی (برداشت درونی از خود و برداشت درونی از خدا) خلاصه می‌شوند. این عوامل به شکل دقیقی با مبنای نظری دلبستگی توافق دارند و نشان‌دهنده روایی درونی پرسشنامه و شاخص روایی سازه و نیز هماهنگی پایگاه تئوریکی آن می‌باشند. چهار عامل اساسی پرسشنامه عبارت هستند از: پایگاه امن، پناهگاه مطمئن‌بودن موضوع دلبستگی، جوارجویی به موضوع دلبستگی در مواقع استرس‌زا و اعتراض به جدایی موضوع دلبستگی. این چهار عامل عملکرد فرآیند و سیستم دلبستگی در ذیل دو الگوی کاری درونی از خود دیگری (خدا) جای می‌گیرند و نشان‌دهنده سلسله‌مراتبی بودن عوامل پیداشده در پرسشنامه می‌باشند. افزون بر این شاخص، آلفای کرونباخ برای بعد الگوی درونی از خدا معادل ۰/۹۰ و برای الگوی درونی از خود برابر با ۰/۸۵ گزارش شده است. همچنین، همسانی درونی عامل پایگاه امن معادل ۰/۸۸، عامل پناهگاه مطمئن برابر با ۰/۹۳، عامل اعتراض به جدایی معادل ۰/۸۶ و عامل جوارجویی برابر با ۰/۹ می‌باشد. درمجموع، می‌توان این آزمون را به لحاظ روایی و پایایی، یک آزمون کارآمد دانست (۱۹،۲۰).

روش اجرای پرسشنامه‌ها

پس از نمونه‌گیری، قبل از ارائه پرسشنامه‌ها و به‌منظور جلب رضایت دانشجویان، توضیحات لازم در مورد هدف پژوهش و نحوه تکمیل پرسشنامه‌ها و نیز محرمانه‌ماندن پاسخ‌ها به‌صورت شفاهی ارائه گردید. در تکمیل همزمان این سه مقیاس ترتیبی داده شد که تعدادی از آزمودنی‌ها ابتدا مقیاس صبر و سپس، پرسشنامه دلبستگی و تعلق را تکمیل نمایند. تعدادی دیگر نیز ابتدا به پرسشنامه دلبستگی و سپس، به پرسشنامه‌های صبر و تعلق پاسخ دهند و درنهایت، تعدادی ابتدا به پرسشنامه تعلق و سپس، به پرسشنامه‌های صبر و تعلق پاسخ گویند تا از اثرات ترتیب بر نتایج پژوهش جلوگیری به‌عمل آید. شایان ذکر است که معیار ورود به مطالعه، اشتغال به تحصیل در دانشگاه شیراز بود و عدم تسلط کامل به زبان فارسی باعث خروج چند پرسشنامه از مطالعه گردید.

یافته‌ها

تعداد شرکت‌کنندگان در این پژوهش، ۲۰۹ نفر (۱۰۸ پسر و ۱۰۱ دختر) بود که تعداد قابل‌توجهی از آن‌ها (۱۹۰ نفر) در مقطع کارشناسی و ۱۹ نفر نیز در مقطع تحصیلات تکمیلی مشغول به تحصیل بودند. دامنه سنی آن‌ها نیز از ۱۸ تا ۳۲ و میانگین آن ۲۱/۲۸ (انحراف استاندارد ۳/۵۱) بود. همچنین، ۱۳۲ نفر (۶۳ درصد) از دانشجویان در رشته‌های علوم انسانی، ۴۷ نفر (۲۲ درصد) در

[Downloaded from jrh.mazums.ac.ir on 2026-10-31]

جدول ۱: میانگین و انحراف معیار متغیرهای مورد بررسی در پژوهش

متغیر مورد بررسی	سبک دلبستگی ایمن	سبک اضطرابی	سبک اجتنابی	تعلق	صبر	متعالی‌شدن	شکیبایی	رضایت	استقامت	درنگ
میانگین	۱۸۲/۹۶	۵۶/۵۱	۷۳/۷۵	۶۷/۸۹	۶۰	۲۰/۹۶	۱۴/۵۷	۹/۵۱	۷/۷۸	۷/۳۳
انحراف استاندارد	۳۹/۱۷	۶/۳۲	۹/۷	۲۲/۲۷	۱۲/۳۸	۵/۳۰	۴/۴۰	۲/۶۴	۲/۱۳	۲/۴۹

دانشکده‌های فنی و مهندسی و مابقی دانشجویان (۱۵ درصد) در دانشکده‌های کشاورزی و دامپزشکی مشغول به تحصیل بودند. در جدول ۱، آمار توصیفی متغیرهای مورد بررسی ارائه شده است.

به‌منظور بررسی چگونگی ارتباط متغیرهای مورد نظر و کسب اعتبار برای انجام تحلیل‌های بعدی، همبستگی‌های آن‌ها به‌وسیله ضریب همبستگی پیرسون محاسبه گردید.

بر طبق نتایج جدول ۲، متغیر صبر ($P<۰/۰۰۱$) رابطه مثبت و معناداری با دلبستگی ایمن و اضطرابی دارد. در مقابل، رابطه این متغیر با تعلق و دلبستگی اجتنابی، منفی و معنادار می‌باشد ($P<۰/۰۰۱$).

به‌منظور بررسی نقش تعلق در پیش‌بینی صبر از رگرسیون همزمان استفاده شد و نمره تعلق به‌عنوان متغیر پیش‌بین و متغیر صبر به‌عنوان متغیر ملاک وارد معادله رگرسیون گردید. همان‌طور که در جدول ۳ مشاهده می‌شود، میزان F تحلیل واریانس صبر براساس نمره تعلق سطح ۰/۰۰۱ معنادار می‌باشد.

ضریب بتای مربوط به پیش‌بینی صبر براساس متغیر تعلق معادل ۰/۵۷- است و با توجه به منفی‌بودن این ضریب و نگاهی به ضریب تعیین می‌توان گفت که ۲۳ درصد از میزان صبر به‌صورت معکوس توسط تعلق پیش‌بینی می‌شود.

جدول ۲: ماتریس همبستگی بین متغیرهای پژوهش

	دلبستگی ایمن	دلبستگی اضطرابی	دلبستگی اجتنابی	تعلق	صبر
دلبستگی ایمن	۱	۶۷/**	۵۰/-**	۱۹/-**	۴۸/**
دلبستگی اضطرابی		۱	۳۹/-**	۱۷/-**	۳۵/**
دلبستگی اجتنابی			۱	۴۴/**	۴۵/-**
تعلق				۱	۵۷/-**
صبر					۱

** P<۰/۰۰۱

جدول ۳: مدل رگرسیون، تحلیل واریانس و شاخص‌های آماری پیش‌بینی صبر براساس نمره تعلق

مدل	مجموع مجذورات	درجه آزادی	میانگین مجذورات	F	سطح معناداری
رگرسیون	۱۰۵۱۹/۵۲	۱	۱۰۵۱۹/۵۲	۱۰۱/۷۴	۰/۰۰۱
باقی‌مانده	۲۱۴۰۲/۹۵	۲۰۷	۱۰۳/۳۹		

همچنین، به‌منظور بررسی نقش سبک‌های دلبستگی به خدا در پیش‌بینی صبر از رگرسیون گام به گام استفاده شد. دلیل استفاده از این رگرسیون آن است که در این مدل، هم‌پوشانی متغیرها در گام‌های مختلف حذف می‌شود و با توجه به اینکه سبک‌های دلبستگی تاحدودی با یکدیگر همبستگی دارند، استفاده از این رگرسیون ما را در نتیجه‌گیری صحیح یاری می‌رساند. ذکر این نکته ضرورت دارد که سبک‌های دلبستگی به‌عنوان متغیر پیش‌بین و متغیر صبر به‌عنوان متغیر ملاک وارد معادله رگرسیون شدند. از بین سبک‌های دلبستگی نیز سبک دلبستگی ایمن و اجتنابی وارد معادله گردیدند. نتایج نشان داد که مقدار F در دو گام دلبستگی ایمن و اجتنابی معنادار می‌باشد ($F=۶۲/۹۳$ و $P<۰/۰۰۱$ در گام اول و $F=۴۲/۵۷$ و $P<۰/۰۰۱$ در گام دوم). به‌عبارت دیگر، دلبستگی ایمن و اجتنابی می‌تواند صبر را پیش‌بینی نماید. ضریب رگرسیون مربوط به پیش‌بینی در جدول زیر گزارش شده است.

نتایج جدول ۴ نشان می‌دهد که ضریب در متغیر دلبستگی ایمن (گام اول) معادل ۰/۴۸ است که در سطح ۰/۰۰۱ معنادار می‌باشد. با توجه به ضریب تعیین می‌توان گفت که ۲۹ درصد از واریانس صبر را سبک‌های ایمن و

جدول ۴: ضریب رگرسیون مربوط به پیش‌بینی صبر براساس سبک‌های دلبستگی

متغیر	R	R^2	B	Beta	T	P
دلبستگی ایمن	۰/۴۸	۰/۲۳	۰/۱۵	۰/۴۸	۷/۹۳	۰/۰۰۱
دلبستگی ایمن	۰/۵۴	۰/۲۹	۰/۱۰	۰/۳۴	۵/۰۲	۰/۰۰۱
دلبستگی اجتنابی			-۰/۳۵	-۰/۲۸	-۴/۱۵	۰/۰۰۱

[Downloaded from jrh.mazums.ac.ir on 2026-10-31]

اجتنابی پیش‌بینی می‌نمایند.

بحث

با وجود اهمیتی که صبر دارد، پیشینه قابل‌توجه تجربی در مورد آن به چشم نمی‌خورد. پژوهش‌های موجود نیز در بیشتر موارد بر اهمیت صبر تأکید داشته‌اند و توجه زیادی به عوامل زیربنایی آن مبذول نکرده‌اند. این در حالی است که شناسایی این عوامل در آموزش آن اهمیت بسیاری دارد. در این ارتباط، هدف از پژوهش حاضر، شناسایی عوامل زیربنایی صبر بود. با توجه به روایات و پیشینه موجود، دو عامل تعلق و سبک‌های دلبستگی به خدا به‌عنوان دو عامل از عوامل زیربنایی صبر شناخته شدند (که این پژوهش درصدد تعیین نقش آن‌ها بود).

به‌منظور تعیین پیش‌بینی‌کنندگی تعلق، ابتدا از رگرسیون همزمان استفاده شد. نتایج نشان داد که تعلق در پیش‌بینی صبر نقش دارد و این یافته با آموزه‌های قرآنی و سخنان معصومین (ع) همسو می‌باشد. حضرت علی (ع) می‌فرماید: "چون مردان بزرگ و آزادگان شکیبا باشید" (۲۱). به‌عبارت دیگر، به‌نظر می‌رسد فقط انسان‌های آزاد از تعلق می‌توانند در فقدان‌ها، شکست‌ها و مشکلات صبر نمایند. یافته‌های این پژوهش با نتایج پژوهش نوری که علاقه‌مندی به دنیا را مانع صبر می‌داند، همسو می‌باشد (۱۴). در این راستا، مهدی‌یار در پژوهش خود نشان داد که تعلق می‌تواند نقش مهمی را در افسردگی ایفا نماید (۲۲). Eliot نیز بر این باور است که تکیه بیش از حد به مظاهر مادی، به آسیب‌پذیری و افسردگی می‌انجامد (۲۳). با توجه به اینکه متغیر تعلق تاکنون در پژوهش‌ها مطرح نشده و مورد بررسی قرار نگرفته است، در زمینه ارتباط متغیر تعلق با صبر، پیشینه زیادی در مطالعات وجود ندارد.

به‌نظر می‌رسد مفهوم تعلق، یک مفهوم کلیدی می‌باشد که با جهان‌بینی فرد پیوند خورده است. وابستگی شدید به امور مادی، جهان‌بینی افراد را محدود به همان امور می‌نماید. هنگامی که جهان‌بینی فرد محدود به همین دنیا و آنچه در آن است می‌شود؛ از آنجا که تمام زندگی و اهداف خود را همین دنیا تعریف می‌کند، با از دست دادن قسمت کوچکی از آن احساس می‌کند تمام هستی خود را باخته است و ازاین‌رو، بی‌تابی می‌کند. در نقطه مقابل، کسی که آزاد از تعلق است و جهان‌بینی الهی داشته و به معاد و زودگذربودن این دنیا اعتقاد و ایمان قلبی دارد، با از دست دادن مظاهر دنیا (از آنجا که نظر به جهانی ماورای این جهان دارد) راحت‌تر با آن کنار می‌آید؛ زیرا، او در تمامی مشکلات و فقدان‌ها تکیه‌گاهی به نام خدا دارد که اعتقاد به حکمت، رحمت، قدرت و جزای او، کار را برای وی آسان‌تر می‌سازد. این مسأله را می‌توان در رابطه منفی و معنادار تعلق و دلبستگی ایمن نیز مشاهده نمود. این جهان‌بینی، اهدافی را برای فرد تعریف می‌نماید که تمام اهداف و موارد دیگر در مقابل آن پست و حقیر به‌نظر می‌رسند و از دست دادن این موارد کوچک را برای فرد راحت‌تر می‌کند. رابطه منفی و معنادار صبر با تعلق می‌تواند حاکی از این مسأله باشد که افراد دارای جهان‌بینی الهی، به قیمت متعالی‌شدن می‌توانند در برابر اتفاقات ناخوشایند زندگی صبر کنند. این مسأله در مورد چشم‌پوشی کودکان از پاداش فوری، ناشی از امید کسب پاداش در آینده است (۱۴).

به‌منظور بررسی نقش سبک‌های دلبستگی در پیش‌بینی صبر نیز از رگرسیون گام به گام استفاده شد. یافته‌ها نشان داد که سبک ایمن و اجتنابی می‌تواند به‌صورت معناداری صبر را پیش‌بینی نمایند. این یافته با نتایج پژوهش‌های پیشین همسو می‌باشد. اکبری و فتحی آشتیانی در پژوهش خود مطرح نمودند که نتیجه طبیعی غفلت از یاد خدا، فشار روانی، استرس و سخت‌شدن زندگی است (۲۴). مطالعات نشان داده‌اند که دلبستگی ایمن به خدا، به‌طور معکوسی با پریشانی ارتباط دارد؛ در صورتی که دلبستگی اضطرابی، به‌صورت مثبت پریشانی را پیش‌بینی می‌کند (۲۵). این مسأله را می‌توان این‌گونه تبیین کرد که افراد با دلبستگی ایمن، خداوند را تکیه‌گاه ایمن و قدرتمندی می‌دانند که همواره از آن‌ها حمایت می‌کند؛ بنابراین، امید و خوش‌بینی بیشتری را در زندگی تجربه می‌کنند (۲۶). آن‌ها در حوادث و مشکلات، دچار آشفتگی کمتری می‌شوند؛ زیرا، این حوادث را خواست خدا می‌دانند و می‌توانند در بسیاری

[Downloaded from jrh.mazums.ac.ir on 2026-10-31]

از آن وقایع ناخوشایند، معنا پیدا کنند و با صبر در برابر آن‌ها، سعی در جلب رضایت خدا داشته باشند (۲۷).

درنهایت، می‌توان گفت این دنیا سرای دادن و پس‌گرفتن است؛ آنقدر می‌دهند و پس می‌گیرند "تا نه هنگام آمدن متاع دنیا خوشحال می‌شوند و نه هنگام رخت بربستن آن نگران" (۲۸). کسی که در این دنیا به مظاهر مادی دل بسته است و به زمین خیره می‌باشد، فرصت نگاه‌کردن به بالا را ندارد. امام علی (ع) می‌فرماید: "دنیا، انسان را از غیردنیا باز می‌دارد" (۲۹)؛ بنابراین، او از تجربه حضور خدا محروم می‌شود و درنتیجه‌ی غفلت از یاد خدا، زندگی وی سخت می‌گردد؛ "مَن أعرَضَ عَن ذِکرِی فإنّ لَهُ مَعِیشَةً ضَنکاً" (طه: ۱۲۴) (۳۰). او از منبع بزرگ آرامش (خداوند) محروم می‌باشد و این در حالی است که تنها او دارای پتانسیل آرام‌بخشی واقعی می‌باشد؛ زیرا، هر چیزی جز او فانی است. روزی تمام پدیده‌ها جز او از بین می‌روند و فرد با خاموش‌شدن برق دنیا احساس می‌کند تمام دارایی خود را از دست داده است و بی‌تابی می‌کند؛ اما کسی که این مظاهر را به جای هدف، وسیله می‌بیند و به هدفی والاتر چشم دوخته است، فقدان‌ها را رویشی دیگر می‌بیند و آزادتر می‌گردد. او داشته‌های خود را امانت خدا می‌بیند که روزی به ناچار از دست خواهد داد؛ اما می‌داند که در قبال این فقدان‌ها و مشکلات، چیزی بس بزرگ‌تر در انتظار او است؛ بنابراین، با صبرکردن، سعی در پشت سر گذاشتن آن‌ها می‌کند.

با توجه به کارکردهای روانی صبر، آموزش آن می‌تواند به سلامت روان و جسم منجر شود. نکته قابل‌توجه این است که آموزش این مفهوم بدون توجه به پایه‌های زیربنایی آن امری غیرممکن می‌نماید؛ بنابراین، به‌منظور پرورش صبر در افراد، اولین گام آشنایی آن‌ها با مفهومی والاتر می‌باشد تا آنچه را که واقعاً شایستگی دارد که مورد دلبستگی قرار گیرد، بشناسد؛ چیزی که فانی نیست و علاقه به آن باعث رشد و سرزندگی می‌شود. شناختن خداوند و دلبستگی به او می‌تواند افراد را از تعلق به مظاهر مادی آزاد کند (مسأله دیگری که در پرورش صبر مؤثر است). در این ارتباط، پژوهش‌های آتی می‌توانند به سنجش تأثیر آموزش این فضیلت اخلاقی در کاهش اختلالات عاطفی بپردازند. ذکر این نکته ضرورت دارد که استفاده از ابزارهای خودگزارشی که می‌تواند موجب تحریف اطلاعات از سوی آزمودنی‌ها شود، عدم کنترل متغیرهایی مانند وضعیت فرهنگی، اجتماعی، مذهبی و غیره و استفاده از روش نمونه‌گیری دردسترس از محدودیت‌های پژوهش حاضر بود.

نتیجه‌گیری

با توجه به نقش این مؤلفه مذهبی در سلامت روان، درمانگران و پژوهشگران، باید توجه ویژه‌ای به تقویت مؤلفه‌های زیربنایی صبر داشته باشند.

پیشنهادات

پیشنهاد می‌شود درمانگران و محققان توجه ویژه‌ای به تقویت مؤلفه‌های زیربنایی صبر در دانشجویان داشته باشند.

حمایت مالی

این پژوهش بدون هرگونه حمایت مالی به انجام رسیده است.

ملاحظات اخلاقی

بدین‌وسیله نویسندگان اعلام می‌دارند که در این پژوهش تمامی اصول اخلاقی مرتبط از جمله محرمانه‌بودن پرسشنامه‌ها، رضایت آگاهانه شرکت‌کنندگان جهت شرکت در پژوهش و اختیار خروج از آن رعایت شده است.

تضاد منافع

تضاد منافعی در این پژوهش وجود ندارد.

تشکر و قدردانی

بدین‌وسیله از تمامی دانشجویان شرکت‌کننده در این پژوهش که با صبر و حوصله ما را یاری رساندند، سپاسگزاری می‌شود.

[Downloaded from jrh.mazums.ac.ir on 2026-10-31]

References

1. Taghavi MR. Compilation of methodology in Islamic-human sciences. Shiraz, Iran: The Research Center of Human Social Sciences Evolution and Promotion; 2015.
2. Shamshiri B, Shirvani SA. The concept of Patience in Quran; its philosophical and educational implications. Biquarterly Journal of Islamic Education. 2012; 6(13):79-98 (Persian).
3. Dehkhoda AA. Dictionary. Tehran: Tehran University Publication; 1994.
4. Safourayi Parizi MM. The role of moral virtue, patience in mental health. Way of Education. 2010; 11:117-34 (Persian).
5. Ghobaribonab B, Khodayarifard M, Shoko-uhiyekta M. The relationship between God, anxiety, patience and hope in adverse conditions. The First International Conference on Religion and Mental Health. Iran Medical Sciences University, Tehran, Iran; 2000 (Persian).
6. Izadi Tame A, Borjali A, Delavar A, Eskandari H. Patience, theoretical foundations and social-mental functions. Journal of Human Science. 2009; 7(78):103-30 (Persian).
7. Heydari Naraghi AM. Patience as the welfare elixir. Qom: Hoda Naraqi Press; 2008. P. 81 (Persian).
8. Hossein Sabet F. The effect of teaching of patience on anxiety, depression and happiness. Biquarterly Journal of Studies in Islam & Psychology. 2008; 1(2):79-92 (Persian).
9. Khormaei F, Farmani A, Soltani E. Investigating the prediction role of patience as a moral construct and personality characteristics in the hopelessness of university students. Medical Ethics Journal. 2017; 8(28):167-99 (Persian).
10. Banihashemian K, Seyf MH, Moazen M. Relationship between pessimism, general health and emotional intelligence in college students at Shiraz University and Shiraz University of Medical Sciences. Journal of Babol University of Medical Sciences. 2009; 11(1):49-56 (Persian).
11. Razmzan Z. Investigating the relationship of patience components and resilience with spiritual transcendence among Shiraz University students. [Master Thesis]. Shiraz, Iran: Faculty of Educational Sciences and Psychology of Shiraz University; 2011 (Persian).
12. Khormaei F, Zareie F, Mahdiyar M, Farmani A. Role of patience and its components as moral construct in predicting hope among university students. Iranian Journal of Medical Ethics and History of Medicine. 2014; 7(3):59-68 (Persian).
13. Bin Abeetaleb A. Nahj-Al-Balaghah. Trans: Dashti M. Qom: Amir Almomenin Institute Press; 2005. P. 31 (Persian).
14. Noori N. Investigating the psychological foundations and symptoms of patience in the Holy Quran. Ravanshenasi Va Din. 2008; 19(4):143-68 (Persian).
15. Holy Qoran, Trans: Naser Makarem Shirazi**.** Qom**:** Sarmayeh Press; 2011. Raad: 22 (Persian).
16. Ibid, Qiamat: 20-21.
17. Jafari MM. Artistic Creations in Prophetic Words. 2nd ed. Tehran: Mirasban; 2008.
18. Mahdyar F. Construction and validation of Dependency Questionnaire. [Master Thesis]. Marvdasht, Iran: Marvdasht Branch, Islamic Azad University, Faculty of Education and Psychology; 2013 (Persian).
19. Khormaee F, Farmani A, Soltani, E. The patience scale: instrument development and estimates of psychometric properties. Educational Measurements. 2015; 5(17):83-99 (Persian).
20. Ghobari BB, Haddadi KA. Attachment to god in the context of Islamic culture: theoretical foundation and development of a scale. Journal of Psychological Models and Methods. 2011; 1(4):73-96 (Persian).
21. Holy Quran, Hekmat: 413.
22. Mahdiyar M. Predicting depression based on patience, Secular attachment, attachment to God and irrational beliefs. [Master Thesis]. Shiraz, Iran: Faculty of Educational Sciences and Psychology of Shiraz University; 2010 (Persian).
23. Eliot JE. Compensatory buffers, depression, and irrational beliefs. Journal of Cognitive Psychotherapy. 1992; 6(3):175-84.
24. Akbari AR, Fathi Ashtiyani A. Investigating the relationship between secularism and mental health. Psychology Religion. 2009; 3(2):105-43.
25. Yeo JP. The psychometric study of the attachment to God inventory and the brief religious coping scale in a Taiwanese Christian sample. [PhD Dissertation]. Lynchburg, VA: Counseling Department, Liberty University; 2010.
26. Sim TN, Loh BS. Attachment to God: measurement and dynamics. Journal of Social and Personal Relationships. 2003; 20(3):373-89.
27. Laurin K, Kay AC, Mosovitch DA. On the belief of God: towards on understanding of the emotional substrates of compensatory

[Downloaded from jrh.mazums.ac.ir on 2026-10-31]

control. Journal of Experimental Social Psychology. 2008; 44(6):1559-62.
28. Holy Quran, Hadid: 23.
29. Ibid, Name: 49.
30. Ibid, Taha: 124.

[Downloaded from jrh.mazums.ac.ir on 2026-10-31]